

Što je to savjest? Što znači prigovor savjesti?

Što je savjest? Kako djeluje i kako se formira savjest? Što je prigovor savjesti? Neka pitanja i odgovori o „unutarnjem prostoru dijaloga" između Boga i čovjeka.

18.03.2024.

“Ljudski je duh svjetiljka Gospodnja koja ispituje sve najdublje dijelove našeg bića” (Izreke 20,27).

Sažetak

1. Što je savjest?

2. Kako djeluje savjest?

3. Kako se formira savjest?

4. Savjest i istina

5. Savjest i sloboda

6. Što je prigovor savjesti?

„Ta kad se god pogani, koji nemaju Zakona, po naravi drže Zakona, i nemajući Zakona, oni su sami sebi Zakon: 15 pokazuju da je ono što Zakon nalaže upisano u srcima njihovim. O tom svjedoči i njihova savjest, a i prosuđivanja kojima se među sobom optužuju ili brane. 16 To će se očitovati na Dan u koji će, po mojem evanđelju, Bog po Isusu Kristu suditi ono što je skriveno u ljudima." (Rim 2,14-16).

1. Što je savjest?

Savjest je unutarnji prostor dijaloga između Boga i čovjeka. Zove se moralna savjest jer kroz nju čovjek identificira dobro i zlo u vlastitom životu.

Govori se o njoj u dva značenja. U sveobuhvatnom smislu, znanje o dobru i zlu omogućuje osobi da donosi moralne sudove o stvarima i djelima (uobičajena savjest). U strogom smislu, to je praktična prosudba koja djeluje na razlučivanju dobrote ili zla pojedinih postupaka, jednog po jednog (stvarna savjest) (usp. Odabrani u Kristu da budu sveci, Enrique Colom i Ángel Rodríguez Luño, str. 303.).

Ukratko, „savjest je jedinstveni svjedok onoga što se događa u intimnom središtu čovjeka, svjedok njegove vlastite vjernosti ili nevjernosti u odnosu na zakon, njegove suštinske moralne ispravnosti ili nepravde. Savjest

uspostavlja intimni dijalog u samom čovjeku, ali dublje u njemu se nalazi dijalog čovjeka s Bogom, autorom zakona" (Izabrani u Kristu da budu sveci, str. 309).

Pastoralna konstitucija *Gaudium et spes* potvrđuje da je savjest „najtajnija jezgra i svetište čovjeka. Tu je on sam s Bogom, čiji glas odjekuje u njegovim dubinama. Savjest na predivan način otkriva onaj zakon koji se ispunjava ljubavlju prema Bogu i bližnjemu" (*Gaudium et spes*, 16).

Riječima pape Franje: „Savjest je nutarnji prostor za slušanje istine, dobra, Boga; to je nutarnji prostor mog odnosa s njim, koji govori mom srcu i pomaže mi razlučiti, razumjeti put koji moram slijediti, i kad jednom donesem odluku, ići naprijed, ostati vjeran" (Angelus, 30. lipnja 2013.).

Razmatraj sa svetim Josemarijom

- Moli Gospodina da ti udijeli svu potrebnu osjetljivost kako bi shvatio zloćudnost lakog grijeha; kako bi ga procijenio kao iskonskog i temeljnog neprijatelja svoje duše; i da bi ga, uz milost Božju, izbjegao.
(*Kovačnica*, 114)
- U redu, loše si učinio jer si slab.
– Međutim, ne mogu razumjeti kako ne djeluješ jasnoćom savjesti: ne možeš činiti zle stvari, i reći – ili misliti – da su svete, ili da nisu važne.
(*Kovačnica*, 164)

2. Kako djeluje savjest?

Katekizam Katoličke Crkve nas uči da je moralna savjest prisutna u nutrini svake osobe i da djeluje u pravom trenutku, naređujući joj da čini dobro i izbjegava zlo. Kad se čovjek suoči s različitim opcijama u svojim postupcima, savjest prosuđuje dobro

ili zlo svih njih i poziva da se izabere dobro, koje čovjeka privlači jer je povezano s njegovom istinskom srećom. „Kad sluša svoju savjest, razborit čovjek može čuti Boga kako govori“ (Katekizam Katoličke Crkve, 1777.).

To implicira da čovjek ima obvezu slijediti ono što mu savjest nalaže. Također ju je dužan oblikovati na način da njezini diktati budu ispravni sudovi koji ga približavaju istinskom dobru. Katekizam nastavlja: „Suočena s moralnim izborom, savjest može donijeti ili ispravan sud u skladu s razumom i božanskim zakonom ili, naprotiv, pogrešan sud koji od njih odstupa“ (Katekizam Katoličke Crkve, 1786.).

Razmatraj sa svetim Josemarijom

- Zapitali su te – u inkvizitorskom tonu – ocjenjuješ li dobrom ili lošom onu svoju odluku koju su oni držali nevažnom. I s

mirnom savješću odgovorio si:
„Znam samo dvoje: da je moja
nakana čista i da... dobro znam
koliko me košta.” I dodao si:
„Bog je uzrok i svrha mog
života, a iz toga mi proizlazi da
nema ničeg nevažnog.” (*Brazda*,
583)

3. Kako se formira savjest?

„Čovjeka je stvorio Bog da sudjeluje u
ovom zakonu, s rezultatom da [...] može
sve potpunije spoznati istinu koja je
nepromjenjiva. Stoga svaki čovjek ima
dužnost, a time i pravo, tražiti istinu u
vjerskim stvarima kako bi si mogao
razborito stvarati ispravne i istinite
sudove savjesti, služeći se svim
prikladnim sredstvima» (*Dignitatis Humanae*, 3).

Među praktičnim mjerama koje
čovjek može poduzeti kako bi oblikovao
savjest koja dolazi do ispravnih
prosudbi su: moralna i vjerska
formacija, prijateljstvo i

savjeti dobro upućenih osoba, prakticiranje vrlina koje olakšavaju odabir dobra i molitva, koja je dijalog s Bogom . Važno je prepoznati ulogu naših prijateljstava i okruženja u kojima odlučujemo boraviti u oblikovanju savjesti: oni pozitivno pridonose njezinu oblikovanju ako u njima nalazimo iskrenu želju da traže opće i osobno dobro; ili ju deformiraju ako, naprotiv, potiču loše odluke koje stvaraju osobnu ili društvenu štetu.

S obzirom na ta sredstva, crkveni dokument *Dignitatis Humanae* nas poziva da tražimo istinu „na način koji odgovara dostojanstvu ljudske osobe i njezinoj društvenoj naravi. Istraživanje treba biti slobodno, provoditi se uz pomoć učenja ili pouke," uključujući i nauk Crkve, te „komunikacije i dijaloga, tijekom kojih ljudi jedni drugima objašnjavaju istinu koju su otkrili ili misle da su otkrili, kako bi tako

pomogli jedni drugima u potrazi za istinom. Štoviše, kad se istina otkrije, ljudi je se trebaju pridržavati osobnim pristankom." (Dignitatis Humanae, 3)

U onoj mjeri u kojoj čovjek nastoji postići savjest oblikovanu ovim sredstvima, njegova će savjest imati više svjetla i bistrine da razlučuje i pravednije djeluje u konkretnim i jedinstvenim situacijama u kojima se, zahvaljujući svojoj slobodi, nalazi.

Razmatraj sa svetim Josemarijom

- **Studente! Oblikuj se u solidnoj i aktivnoj pobožnosti, istakni se u učenju, teži snažno za profesionalnim apostolatom. - I ja ti obećajem, s tom snagom tvoga vjerskog i znanstvenog obrazovanja, brzu i široku ekspanziju. (Put, 346)**

4. Savjest i istina

Papa Franjo nas poziva da više slušamo svoju savjest, upozoravajući: „Pazite! To ne znači ići za samim sobom, raditi ono što me zanima, što mi odgovara, što mi se čini... Nije to !" (Papa Franjo, Angelus, 30. lipnja 2013.)

Kakav je onda odnos između savjesti i istine? U dubini svoje savjesti, potvrđuje Drugi vatikanski sabor, čovjek otkriva zakon koji ne daje sam sebi, ali ga mora poštovati i čiji glas odzvanja, kad je potrebno, u ušima njegova srca, uvijek ga pozivajući na ljubav te činjenje dobra i izbjegavanje zla: čini ovo, izbjegavaj ono. Čovjek, naime, ima u srcu zakon koji je napisao Bog, u poslušnosti kojemu leži ljudsko dostojanstvo i prema kojem će mu se suditi" (Veritatis Splendor, 54).

Razmatraj sa svetim Josemarijom

- *“Sancta Maria, Sedes Sapientiae”*
– Sveta Marijo, Prijestolje

Mudrosti. – Često na taj način
zazivaj Našu Majku da Ona
ispuni svoju djecu u njihovu
učenju, u njihovu radu, u
njihovu zajedništvu Istinom
koju nam je Krist donio!
(*Brazda*, 607)

5. Savjest i sloboda

U onoj mjeri u kojoj čovjek oblikuje svoju savjest i upoznaje zakon koji mu je Bog upisao u srce, spoznaje i istinu na koju je pozvan. Duboko poznavanje ove istine čini ga slobodnijim. Isus je, dok je bio na zemlji, živio u stalnom dijalogu sa svojim Ocem. Tako je upoznao Očevu volju i slijedio je, čak do točke davanja života na križu. Evanđelja nam prikazuju Isusovu muku kao slobodan izbor, učinjen iz ljubavi, posljedicu otkrivanja volje Očeve i prepoznavanja njezine dobrote.

„Isus želi da budemo slobodni, a gdje se ta sloboda događa? Ona se događa

u dijalogu s Bogom u vlastitoj savjesti. Ako kršćanin ne zna razgovarati s Bogom, ne zna Boga čuti ni u svojoj vlastitoj savjesti: nije slobodan, nije slobodan“ (papa Franjo, Angelus, 30. lipnja 2013.).

Razmatraj sa svetim Josemarijom

- Sa zahvalnošću smo naučili, jer to nam daje spoznati sreću na koju smo pozvani, da su sva stvorenja stvorena ni iz čega od Boga i za Boga: i ljudi, koji su razumna stvorenja, iako tako često postupamo nerazumno, i iracionalna bića koja lutaju površinom zemlje, ili se nalaze u njezinim najdubljim dubinama, ili plove azurnim nebom - neki se uzdižu toliko visoko da se susreću licem u lice sa suncem. Ali u svoj toj divnoj raznolikosti, samo mi ljudi (ne mislim sada na anđele) smo ti koji se možemo sjediniti sa

Stvoriteljem koristeći svoju slobodu. U poziciji smo mu dati, ili mu uskratiti, slavu koja mu pripada kao Autoru svega što postoji.

- Ova mogućnost čini svjetlo i sjenu ljudske slobode. Naš Gospodin nas poziva, potiče da biramo dobro, tako nas nježno ljubi! 'Vidite, danas sam pred vas stavio izbor između života i smrti, dobra i zla. Budeš li slušao zapovijedi Jahve, Boga svojega, koje ti danas zapovijedam, ljubeći Jahvu, Boga svojega, hodivši njegovim putovima i držeći njegove zapovijedi, njegove uredbe i zakone, tada ćeš živjeti... Izaberi život, da možeš živjeti.'

• Zapitaj se sada (i ja ispitujem svoju savjest) držiš li se čvrsto i nepokolebljivo svog izbora Života? Kada čujete najljupkiji glas Božji kako vas potiče na svetost,

odgovarate li slobodno s 'Da'?
Usmjerimo još jednom svoj pogled na Isusa, dok govori ljudima u gradovima i selima Palestine. Ne želi nam se nametati. 'Ako želiš biti savršen...', kaže on bogatom mladiću. Mladić je odbio prihvatiti nagovještaj, a Evanđelje dalje kaže: *abiit tristis, otišao je tužan*. Zato sam ga ponekad zvao 'tužni dječak'. Izgubio je sreću jer je odbio svoju slobodu predati Bogu. (Prijatelji Božji, 24)

6. Što je prigovor savjesti?

Iz poštovanja prema čovjekovoj savjesti i ljudskom dostojanstvu, svatko ima pravo i obvezu postupati po vlastitoj savjesti čak i kad mu to građanski zakon zabranjuje. Deklaracija Dignitatis Humanae o vjerskoj slobodi potvrđuje da „čovjek percipira i prepoznaje kroz svoju savjest naredbe božanskog zakona; savjest koju je dužan vjerno slijediti

u svim svojim aktivnostima kako bi došao do Boga, koji je njegov cilj. Stoga, on ne može biti prisiljen djelovati protiv svoje savjesti... Niti ga se može spriječiti da postupa po svojoj savjesti..." (*Dignitatis Humanae*, 3).

Razmatraj sa svetim Josemarijom

- Sloboda savjesti: ne! – Koliko je zla prouzrokovala narodima i osobama ta žalosna zablude koja dopušta djelovanje protiv vlastitih nutarnjih diktata.

Sloboda “pojedinačnih savjesti”, da: dužnost slijedenja nutarnjeg imperativa... Ali, nakon što se dobila ozbiljna formacija! (*Brazda*, 389)

- Tijekom mojih svećeničkih godina, kad god sam govorio, bolje reći vikao, o svojoj ljubavi prema osobnoj slobodi, primijetio sam kako neki ljudi reagiraju s nepovjerenjem, kao

da sumnjaju da moja obrana slobode može ugroziti vjeru. Takvi malodušni ljudi mogu biti mirni. Jedina sloboda koja može napasti vjeru je krivo protumačena sloboda, besciljna sloboda, ona bez objektivnih načela, ona koja je nezakonita i neodgovorna. Jednom riječju, licenca. Nažalost, to je ono što neki ljudi zagovaraju, a njihova tvrdnja doista predstavlja prijetnju vjeri.

- Zbog toga je netočno govoriti o slobodi savjesti, time implicirajući da bi moglo biti moralno ispravno da netko odbaci Boga. Već smo vidjeli da je u našoj moći suprotstaviti se Božjim planovima spasenja. To je u našoj moći, ali ne bismo trebali tako raditi. Kad bi netko namjerno zauzeo ovakav stav, griješio bi kršeći prvu i najvažniju zapovijed: 'Ljubi

Gospodina Boga svojega svim srcem svojim'.

- Svim snagama branim slobodu savjesti, što znači da nitko ne može dopušteno spriječiti čovjeka u štovanju Boga. Mora se poštivati legitimna glad za istinom. Čovjek ima tešku obvezu tražiti Boga, upoznati ga i štovati ga, ali nikome na zemlji nije dopušteno svom bližnjemu nametati prakticiranje vjere koja mu nedostaje; kao što si nitko ne može prisvajati pravo na štetu onih koji su primili vjeru od Boga. (*Prijatelji Božji*, 32)